

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

În ediția de față a BIBLIEI de la 1688 se urmărește redarea textului într-o formă cît mai apropiată de ceea ce se presupune că era româna veche în epoca respectivă. Observațiile atente asupra ediției *principis* și asupra celor două manuscrise, 45 și 4.389, au determinat colectivul de editori să ajungă la următoarele principii de transcriere a slovelor chirilice susceptibile de interpretări:

a) ș final postconsonantic a fost transcris prin -u, dar neexistând nici un indiciu sigur de echivalență fonetică a lui cu ș (ierul mic) final, acesta din urmă nu a fost notat.

b) ș final după vocală, întâlnit destul de rar în cele trei texte, a fost transcris de asemenea prin -u: *Δεσαւș* (de saiu).

c) ș final, notat cu remarcabilă consecvență în formele de perfect simplu, pers. I sg. (*мъ склаио* = mă sculaui), în derivatele cu sufixul -tor (*ждаикътъръ* = judecătoriu) și în finalul unor substantive terminate în consoană (*ирю* = ceriu) sau în vocală (*грю* = graiu), a fost transcris prin -iu.

d) ă în poziție c (չեր=ceré) și în poziție i (Երութին=eghipténii) a fost transcris prin ē, în restul cazurilor el fiind transcris, ca de obicei, prin -ea. Tot prin ē a fost transcris uneori și ա (ամպրե=muieră), datorită frecvențelor alternante cu ա; în restul cazurilor, ա a fost transcris prin ia (*րկատ=tăiat, ճըպիտ=despuiat*) sau ea (*նամ=neam, նեամ, ճնոհուաց=dimineața*) (pentru detalii, vezi ST.L. FAC., p. 49–51. SL.L., p. 49–51).

e) ă în poziție -e, -i (*յշնգարե, եկտրանև*) a fost transcris tot prin ē (junghäre, vêtrilele). În celelalte cazuri, ă a fost redat prin diftongii ea și ia. În unele cuvinte de origine slavă, cu ă în etimon, slova a fost transcrisă prin ea, ia chiar dacă în silaba următoare erau e, i (*непріятніза=nepriatinal, боарій=boarii*). În poziție finală, ă a fost transcris în cîteva cazuri prin -d, din considerante de morfologie istorică (*առողիք=apropid, յշնիւլ=junghiq*).

f) Deși valoarea dominantă a lui ă este aceea de ă, iar a lui ș, aceea de t, numeroasele cazuri de alternanță grafică au impus transcrierea lor potrivit pronunției actuale (*մակուտսն=mintui; ըրբուր=grirlă; շեքջրութ=carările etc.*), inclusiv celei dialectale (*մանիւ=manie, պանիւ=păine, բանիւ=pănlă, բանկրս=rădica, բանիկին=rănicichii*).

g) Frecvența alternanță a consoanelor -s / -si, -t / -ti (չօրի/ օրդի=sort / sorti, ըրիւц / ըրիւց=grăit / grăiti, շկօսան / շկօսան= scoșeș / scoseși), se reflectă ca atare în textul ediției de față.

h) ւ final suprascris a fost transcris uneori prin -ce, în spiritul textului (հիւ=nice, եւս=cașe).

i) յ și v au fost transcrise prin i chiar în cazul cuvintelor străine: Եgyptէնի (eghipténii), Կրէ (chir).

j) În cazurile foarte rare cînd ւ are valoare de i, el a fost notat ca i: Արփնս=impins.

k) Dintre semnele diacritice, singurul cu valoare fonetică, շհծմա, a fost transcris prin i: Աշխալւ=miinile, Ան=lui.

l) Vocalele și consoanele duble au fost redate întotdeauna (*շտամտ=ctaate, սամա=saamă, Ճըպտաւ=dræptaate, Աննա=Anna, Արրան=Arran*).

Unele slove chirilice au fost transcrise în conformitate cu normele ortografiei actuale:

1) է la început de cuvînt sau de silabă a fost redat fie prin ie (*ga բահ=va ieși, եօ=voie, ոլու=plăie*), fie prin e (*և=el, ըպ=era, ըպս=estă, միւ= mie, բի=ei, ըքիս=scrie*).

2) ա initial a fost transcris prin ia (*աստ=iate, սա ան=sa iai*), dar și prin ea (*որ ա=pre ea*); aceeași iteră precedată de ա a fost redată prin ea (*պիկ=acacea*).

3) Potrivit acelorași norme, ա final a fost transpus prin ia în պապէ (acestia).

4) պ urmat de n a fost transcris i sau լn (*լինելիմ=finaljime, լինութ=innocîste*), iar înaintea labialelor p și b, լm (*լուրբ*); urmat de n, պ a fost redat însă și în acest caz prin լ (*լիուրբ=inpărat*).

5) Cuvintele compuse au fost ortografiate potrivit normelor actuale (*բնուկչյունութեօն=binecuvîntă-vou, Ցիւմանիւլ=untdelemnul*), cu excepția situațiilor în care termenii își păstrau autonomia și, în consecință, aveau o flexiune proprie (*Ցիւմանիւլ և լեմն=untului de lemn*).

6) Regulile ortografice actuale au fost aplicate și în cazul în care slova chirilică a fost transcrisă prin două litere latine (съз=se-au).

7) Restul semnelor chirilice au fost transcrise potrivit valorilor cunoscute.

La transcrierea textului, au fost coborite în rînd suprascrierile, întregindu-se tacit toate prescurtările marcate prin titlă, cu excepția cuvintelor cu pronunție variabilă, la care întregirea s-a făcut între paranteze unghiuiale (< >) potrivit contextului imediat:

ѡн сътшрѣ=și s<ă> săturăř ;ѡн спъмжнѣкъ= și sā s<ę> spămintēze etc.; nu a fost întregită în nici un fel vocala finală (i) după consoanele m, s și ť, din motivele amintite mai sus, chiar dacă în cazul ultimei consoane soluția nu e cea potrivită și pentru ms. 4 389. De altfel, numărul prescurtărilor prin contragere este destul de mic în cele trei texte: blgorodnie (blagorodnie), bgloslovi, blgslvi (blagoslovi), blestema (bles-tema), ciste (cinste), Dvd (David), dmn (domn), dh (duh), dmnie (domnie), Iil (Israil, Izrail), Dmnzeu — Dmnzău (Dumnezeu — Dumnezău), împrat (împărat), Is Hs (Isus Hristos), Izl (Izrael), mlă (milă), mlstiv (milostiv); mrte (moarte), mrtul (mortul) sfîti (sfinți).

Tot în mod tacit au fost corectate și greșelile de

tipar (foarte puține, de altfel) din ediția *princeps*: (in loc de царъ (greșit), каръ=cară; in loc de чиркасъ=cerelui, чиркаси=ceriului; in loc de пестре конселе=pestre copsele, престе коансел=preste coapsele etc.). Alte erori, omisiunile și întregirile de text din părțile deteriorate au fost marcate prin paranteze unghiuiale, însoțite de note, iar repetițiile și cuvintele de prisos au fost puse între paranteze drepte ([]).

Parantezele și indicațiile copiștilor celor două manuscrise au fost de asemenea marcate prin note, iar în aparatul critic s-au dat toate notele liminare cu variantele lexicale și comentarii ale copiștilor, ce au legătură directă cu textul (cu excepția concordanțelor biblice marginale, care nu interesează prezenta ediție). Sfîrșitul textului din fiecare coloană facsimilată a ediției *princeps* în această ediție a fost marcat printre bară oblică în toate celelalte patru colcane ce însoțesc pe pagini facsimilul.

La editarea celor trei texte, am folosit ortografia și punctuația de azi, notind, în plus, accentele cuvintelor comune în cazul abaterilor de la normă, la fel am procedat și în cazul numelor proprii.

Versetele textelor au fost redate prin paragrafe distincte, potrivit *Bibliei moderne*, iar neconcordanțele de segmentare și de numerotare au fost marcate prin paranteze drepte ([]).